

Je dood geplaveid

in buitengewoon mozaïek van Hans van Houwelingen

Beelden Buiten

Beeldhouwer Hans van Houwelingen geeft in zijn werken in de openbare ruimte blijk van een iconografische interesse voor het monument door middel van een collage en recycling van klassieke motieven en iconen. Nu de mensheid in een definitief besef van het verlies van de overkoepelende ideologieën haar identiteit opnieuw tracht te ijken, ontwikkelen zijn beelden in een revitalisering van – juist – het overbekende een maatschappelijke relevantie.

Sluipweg, waarlangs de dood heeft weten te ontsnappen

Voor zijn vijfenveertig bronzen hagedissen als markering van een Amsterdams plantsoen – eigenlijk een overbrugde gracht – waarmee de toeristen zich graag laten fotograferen, geldt dat ze als in een collage op deze plek zijn geïnstalleerd. Het van oudsher rode Groninger deed hij tijdelijk een enorm, Oost-Duits beeld van Lenin cadeau, geplaatst in – tot aan zijn knieën – een zee aan aardappelen. Als verbindend element situeerde hij in München een tot fontein verbouwde, wit marmeren kopie van een gotische Madonna waarin de (rijke) katholieken zich verenigd zien. Voor het stadsplein van Lelystad monterde hij een in 1953 door beeldhouwer Mari Andriessen vervaardigd standbeeld van ir. Cornelis Lely op een veertig meter hoge, basaltstenen obelisk, een eigen versie van de zuil der triomf, als symbool voor de overwinning op het water. Ondanks de aanvankelijke controverses omhelst men deze beelden inmiddels als een betekenisvol baken, als een vitale spil binnen de gemeenschap. Een handreiking tot een spirituele en mogelijk ook religieuze ervaring ligt in het werk dat van Houwelingen in 2006 voor Kunstfort Vijfhuizen concipieerde. Rondstruinend bij dit voormalige, militaire fort raakte hij doordrongen van het

feit dat er bij deze imposante vesting geen druppel bloed had gevloeid. Er was niemand gesneuveld; de dood had zich er niet laten zien. Deze constatering bracht hem vervolgens op het spoor van de dood, ook van de zijne. "De eeuwige rust blijkt zeer betrekkelijk. Al had ik voor mijzelf een kalm en waardig graf gefantaseerd, hier in Nederland kun je alleen voor tien of twintig jaar een graf huren en wordt de dode onherroepelijk verwijderd als er niet opnieuw wordt betaald. De dood is tegenwoordig een doelmatig marktproduct in een efficiënte economie – een dodenbureaucratie." Of het nu wel of geen toeval is dat juist kunstenaars onze (slordige) omgang met de dood aan een revisie onderwerpen, laat ik hier buiten beschouwing. Feit is wel dat een armzalige tien of twintig jaar voor een graf typisch zo'n gegeven is dat buiten het openbare leven wordt gehouden en als gevolg daarvan tot een 'privé-probleem' is teruggebracht. Van Houwelingen brengt dit (heikele) punt voor het voetlicht door een oude vestingwal van Kunstfort Vijfhuizen tot pad van de dood te verklaren. Via het internet, de krant en TV riep hij een ieder op om ten behoeve van een uit driehonderdvijftig stenen samengestelde 'vluchtroute', getiteld 'Sluipweg,

waarlangs de dood heeft weten te ontsnappen', zoveel als mogelijk geruimde grafstenen ter beschikking te stellen. "Ze worden anders maar verbrijzeld." Ik zelf was aanwezig bij de legging van de eerste steen van dit dodenpad waarbij de nabestaanden van een echtpaar elkaar in een kort 'her-gedenken' troffen. Al berustte deze ceremonie na het verstrijken der jaren op een laconieke gelatenheid, men was zich er even goed van bewust dat de namen van dit echtpaar het 'uit zouden kunnen houden'. De laatste tranche van het afscheid had zich aangediend, maar het finale adieu – het letterlijk uit het zicht verdwijnen – was opgeschort. Als teken van leven had de grafsteen een laatste rustplaats in deze sluipweg gevonden. In kunstbeschouwelijke termen gaat het hier om een *work in proces* dat zijn articulatie in de donaties van anderen vindt. Het idee van het recyclen is tot uitdrukking gebracht in een aaneenschakeling van uiteenlopende grafstenen waarop een mensenleven in tekst en beeld is samengevat, gepresenteerd én gerepresenteerd. Naast een monument voor de manier waarop wij als privé-personen gedenken, maakt dit werk van Van Houwelingen – conform zijn stijl – in een reeks van associa-

tieve schakelingen óók ruimte voor geestigheden. Niet alleen voegen de namen van de doden zich door een interventie van het toeval, in een nieuwe sociale formatie, zoals de naamkaartjes in een tafelschikking. Ook zou je kunnen zeggen dat de stenen bij elkaar een voetafdruk op de aardbodem vormen, een genetisch spoor der mensheid, eventueel ook een postume *hall of fame* of een eerste aanzet tot een eigentijdse Stonehenge. Wat mij zelf het meest bij de lurven greep, was het beeld van onze oude kathedralen waarin de graven en bijbehorende stenen één met de vloer zijn, zodat men al lopend en lezend het ene leven na het andere ziet herverschijnen. In een referentie aan deze godshuizen creëerde Van Houwelingen een imaginaire kerk met een kerkepad dat als in een virtuele voorstelling de Weg tot Rome en zelfs een Jakobsladder zou kunnen zijn. Wandelend over het smalle zerkenpad kondigt zich in deze wilde associatie tenslotte ook de romantiek aan van Jacob van Ruysdael en Caspar David Friedrich als mede hun natuurlijk ontzag voor het kerkhof en de dood.

Marjolein Schaap